

УДК 343.1

МУРАВІЙОВ К.В.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ

У статті, на основі аналізу норм чинного законодавства України, визначено мету та завдання реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. Доведено, що важливими напрямками для вирішення завдань державної політики у сфері виконання кримінальних покарань є: залучення громадськості до сфери надання соціальної допомоги засудженим та проведення з ними виховної роботи; налагодження співпраці з органами юстиції та окремими інститутами громадянського суспільства; створення умов для реалізації та здійснення громадського контролю за діяльністю кримінально-виконавчої системи.

Ключові слова: мета, завдання, державна політика, виконання кримінальних покарань, кримінально-виконавча система.

В статье, на основе анализа норм действующего законодательства Украины, определены цели и задачи реализации государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний. Доказано, что важными направлениями для решения задач государственной политики в сфере исполнения уголовных наказаний является: привлечение общественности к сфере оказания социальной помощи осужденным и проведение с ними воспитательной работы; налаживание сотрудничества с органами юстиции и отдельными институтами гражданского общества; создание условий для реализации и осуществления общественного контроля за деятельностью уголовно-исполнительной системы.

Ключевые слова: цель, задачи, государственная политика, исполнение уголовных наказаний, уголовно-исполнительная система.

The article, based on an analysis of the current legislation of Ukraine, set goals and objectives of state policy in the sphere of execution of criminal penalties. It is proved that an important direction for solving the state policy on execution of punishments is to involve the public in the sphere of social assistance to prisoners and holding them educational work, cooperation with judicial authorities and individual civil society, creating conditions for the realization and implementation of public control the activities of the penal system.

Key words: goal, objectives, public policy, execution of criminal penalties, criminal-executive system.

Вступ. «Існуюча система виконання кримінальних покарань та попереднього ув'язнення, побудована ще за радянських часів, не відповідає сучасному рівню соціально-економічного розвитку суспільства та принципам гуманізму і поваги до прав і свобод людини у процесі виконання покарань» [1]. Такими словами розпочинається Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджена Указом Президента України № 631/2012 від 8 листопада 2012 р. Основна мета її прийняття та спрямування полягає у формуванні та визначенні пріоритетів та шляхів реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, діяльність якої має ґрунтуватися на принципах законності, гуманізму, дотримання прав людини і громадянина, міжнародних стандартах поводження із засудженими та особами, узятими під варту. Тому визначена у цьому науковому дослідженні проблематика набуває все більшої актуальності.

Постановка завдання. Визначити мету та завдання реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Результати дослідження. Дослідженню окремих аспектів реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань присвячували увагу в своїх наукових працях такі вчені, як О. Волощук, Ю. Гарбуз, Н. Заяць, М. Зелінська, П. Плахотнюк, В. Мельниченко, М. Цвік, М. Яцишин

© МУРАВІЙОВ К.В. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри фінансового та банківського права (Інститут права імені князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом)

та інші. Однак недостатньо уваги приділялося визначенню мети та завдань реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Аналіз норм чинного законодавства України дає нам змогу дійти висновку, що ключовою метою реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань є забезпечення ефективної діяльності зазначених соціально-правових інститутів у межах кримінально-виконавчої системи через:

- а) захист інтересів особистості, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених;
- б) запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами;
- в) запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню з засудженими.

Державна політика у сфері виконання кримінальних покарань є частиною загальносоціальної політики, загальна мета якої має складну ієрархію, обумовлену характером і направленістю діяльності держави (її відповідних структур) щодо реалізації цієї політики. Невід'ємною частиною останньої є політика у сфері боротьби зі злочинністю. Її зміст, завдання, принципи, стратегія, основні напрямки, форми й методи впливають із конституційних вимог забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян від злочинних посягань.

Головними критеріями оцінки цілей та, відповідно, завдань кримінально-виконавчої системи України є ідентичність їх змісту нормам права й моралі цивілізованого суспільства, досягнення збалансованого задоволення законних прав та інтересів громадян, суспільства й держави, справедливе вираження всього комплексу основних складових каральної функції держави у практиці виконання і відбування покарань, максимальне й ефективне використання засобів виправлення та ресоціалізації засуджених [2, с. 130].

Певна річ, ми повинні розуміти, що реалізація положень Концепції має свої перепони і труднощі (якби їх не існувало і не було необхідності їх долати, усі концепції та програми сталого розвитку будь-якої сфери суспільних відносин були б недоречними та безглуздими). На сьогодні ми можемо виділити три основних блоки проблем, які стоять на шляху до реалізації Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України. Такими блоками є:

- 1) фінансово-господарський блок проблем – він полягає у недостатньому (обмеженому) фінансуванні органів Державної кримінально-виконавчої служби України;
- 2) проблеми в правозастосовній практиці – прогалини в чинному законодавстві, а інколи й взагалі відсутність правової регламентації окремих сфер діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України та засуджених;
- 3) загально-організаційні проблеми – сюди варто віднести корупційну та бюрократичні складові; правовий нігілізм та зневажливе ставлення до норм чинного законодавства, а також відсутність поваги до прав, свобод і законних інтересів інших людей тощо.

Для вирішення цих проблем та цілої низки інших питань, які стоять на порядку денному державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, створюються урядові й неурядові органи та організації, на які покладаються конкретні завдання, направлені на реалізацію такої політики. Тому аби сформувати на загальнотеоретичному рівні завдання державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, вбачаємо за доцільне розглянути спочатку той об'єм роботи, який здійснюється органами кримінально-виконавчої системи.

Так, на Міністерство юстиції як на центральний орган виконавчої влади, який здійснює безпосередній вплив на державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, покладаються такі завдання:

- забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації;
- забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері організації примусового виконання рішень;
- забезпечення своєчасного, повного і неупередженого виконання рішень у порядку, встановленому законодавством;
- забезпечення формування системи наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту;
- контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту;
- здійснення загального управління у сфері надання безоплатної первинної правової допомоги та безоплатної вторинної правової допомоги;
- здійснення міжнародно-правового співробітництва, забезпечення дотримання і виконання зобов'язань, узятих Україною за міжнародними договорами з правових питань.

Що стосується консультативно-дорадчого органу при Міністерстві юстиції України, а саме Комісії з питань державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, то на неї покладаються такі завдання:

1) підготовка пропозицій щодо забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;

2) подання пропозицій стосовно покращення співпраці з Європейським комітетом із питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, усунення недоліків, відображених в інспекційних звітах Європейського комітету;

3) здійснення системного аналізу стану справ із дотриманням у слідчих ізоляторах та установах виконання покарань, що належать до сфери управління Державної кримінально-виконавчої служби України, прав людини під час виконання і відбування кримінальних покарань та тримання під вартою, реалізації законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту;

4) розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства, що регулює порядок і умови виконання та відбування кримінальних покарань, права та інтереси засуджених і осіб, узятих під варту, з метою приведення його у відповідність із європейськими нормами і стандартами, усунення наявних у ньому суперечностей;

5) організація заходів із перевірок слідчих ізоляторів та установ виконання покарань, що належать до сфери управління Державної кримінально-виконавчої служби України, з питань дотримання прав людини під час виконання і відбування кримінальних покарань та тримання під вартою, реалізації законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту;

6) покращення співпраці з громадськістю з питань державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Що стосується кримінально-виконавчих інспекцій, то на них покладаються завдання, які К. Капрустїна поділила на такі групи:

1) виконання кримінальних покарань у вигляді: а) позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; б) громадських робіт; в) виправних робіт;

2) виконання адміністративних стягнень у вигляді: а) громадських робіт; б) виправних робіт;

3) здійснення контролю за поведінкою: а) осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням; б) звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років; в) осіб, умовно достроково звільнених від відбування покарання;

4) направлення осіб, засуджених до покарання у вигляді обмеження волі, до кримінально-виконавчих установ відкритого типу (виправних центрів);

5) повідомлення до суду, що ухвалив вирок, про прийняття вироку до виконання та про закінчення виконання таких покарань у триденний термін;

6) установлення періодичності та днів проведення реєстрації засуджених до покарань у виді громадських і виправних робіт, а також осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням [3, с. 56].

Враховуючи викладене, зазначимо, що Державну кримінально-виконавчу службу України варто поступово реорганізувати в реабілітаційну систему, яка сприятиме фізичному та духовному оздоровленню засуджених, отриманню ними необхідних навичок та вмінь, повернення суспільству законослухняних осіб.

Тому з метою реалізації положень Концепції державної політики у сфері виконання кримінальних покарань варто вирішити такі завдання:

1) підвищення рівня захисту публічних та приватних інтересів, захист та реалізація прав фізичних та юридичних осіб;

2) розробка та затвердження Стратегії реалізації положень Концепції державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;

3) розробка основних напрямків діяльності, пов'язаної з профілактикою вчинення злочинів і правопорушень засудженими як під час відбування покарання, так і після звільнення;

4) визначення напрямків діяльності державних органів і громадськості для забезпечення соціальної адаптації осіб, звільнених з кримінально-виконавчих установ;

5) забезпечення належного рівня виконання судових рішень та застосування кримінальних покарань, включаючи модернізацію системи примусового виконання судових рішень та актів інших органів державної влади;

6) розробка основних напрямків діяльності органів держави і громадськості для досягнення виправлення та ресоціалізації засуджених.

Реалізацію зазначених завдань варто здійснювати через, по-перше, уточнення кола суспільних відносин, які підлягають правовому регулюванню у процесі виконання та відбування покарань, та визначення суб'єктів цих правовідносин, форм та методів їх діяльності, по-друге, удосконалення діяльності кримінально-виконавчої системи за рахунок розвитку ринку надання професійних юридичних послуг та якісної правової допомоги, а також запровадження єдиного електронного реєстру адвокатів, по-третє, поліпшення співпраці кримінально-виконавчої системи з іншими органами та установами, що беруть участь у боротьбі зі злочинністю, в тому числі й з інститутами громадянського суспільства, та визначення напрямків і форм міжнародного співробітництва з відповідними системами інших кра-

ін, по-четверте, удосконалення змісту, форм та методів карально-виправного впливу на засуджених і звільнених від відбування покарання.

Поступове виконання ключових завдань державної політики у сфері виконання кримінальних покарань має привести до таких результатів:

- 1) дотримання прав, свобод та законних інтересів осіб;
- 2) підвищення рівня захисту прав та законних інтересів громадян та господарюючих суб'єктів;
- 3) покращення якості виконання судових рішень та актів інших органів державної влади;
- 4) покращення якості та оптимізація строків судового розгляду справ.

Під час втілення основних складових Концепції реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань необхідно підвищувати ефективність управління кримінально-виконавчою системою шляхом впровадження інноваційних розробок та розвитку наукового потенціалу, підвищувати соціальний статус співробітників кримінально-виконавчої служби, престиж служби в кримінально-виконавчій системі тощо.

Важливим напрямком для вирішення завдань державної політики у сфері виконання кримінальних покарань в цілому та адаптації засуджених зокрема є залучення громадськості до сфери надання соціальної допомоги засудженим та проведення з ними виховної роботи, налагодження співпраці з органами юстиції та окремими інститутами громадянського суспільства, створення умов для реалізації та здійснення громадського контролю за діяльністю кримінально-виконавчої системи. Для цього необхідно:

1) забезпечити проведення консультацій з громадськістю з питань реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань відповідно до компетенції Державної кримінально-виконавчої служби України;

2) сприяти діяльності громадських рад як на центральному, так і на територіальному рівнях, проведенню спільних публічних заходів для обговорення актуальних питань діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України; проведенню спільного аналізу ефективності роботи громадських рад тощо;

3) публічно висвітлювати інформацію про діяльність Державної кримінально-виконавчої служби України; готувати і своєчасно надавати інформацію на запити інститутів громадянського суспільства в установленому законодавством порядку;

4) здійснювати інформаційне супроводження проектів ефективної співпраці органів та установ, що належать до сфери управління Державної кримінально-виконавчої служби України, з інститутами громадянського суспільства;

5) розміщувати і оновлювати інформацію на офіційному веб-сайті Державної кримінально-виконавчої служби України про стан діяльності органів і установ, що належать до сфери управління останньої;

6) організувати виступи керівництва Державної кримінально-виконавчої служби України в центральних засобах масової інформації з проблемних питань діяльності служби;

7) сприяти розробці та реалізації спільних з інститутами громадянського суспільства проектів інформаційного, аналітично-дослідницького, благодійного і соціального спрямування;

8) укладати угоди про співпрацю з інститутами громадянського суспільства з метою здійснення на постійній основі спільної діяльності щодо виправлення і ресоціалізації засуджених, підвищення рівня їх правової свідомості та правової захищеності;

9) сприяти розвитку волонтерської роботи з засудженими, які утримуються в установах виконання покарань або перебувають на обліку в підрозділах кримінально-виконавчої інспекції;

10) проводити моніторинг і аналіз громадської думки щодо діяльності органів та установ, що належать до сфери управління Державної кримінально-виконавчої служби України; здійснювати своєчасне публічне реагування на пропозиції і зауваження громадськості тощо.

Висновки. Як бачимо, перед Державною кримінально-виконавчою службою України стоїть ціла низка завдань, які охоплюють чималу кількість питань організаційного, правового, економічного, соціального характеру. Головними критеріями оцінки цілей і завдань державної кримінально-виконавчої політики є відповідність їх змісту природі людини, нормам моралі і права цивілізованого суспільства, забезпечення збалансованого задоволення законних прав та інтересів громадян, суспільства і держави, системне вираження всього комплексу основних складових проблем кримінально-виконавчої функції держави, максимальне і ефективне використання в справі ресоціалізації злочинців усього національного потенціалу. Реалізуючи названі цілі і завдання, кримінально-виконавча політика створює першооснову ефективної практики виконання покарань в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України : Указ Президента України від 8 листопада 2012 р. № 631/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/631/2012>.

2. Соханич М. Концептуальні засади реорганізації та розвитку кримінально-виконавчої системи України / М. Соханич // Державна пенітенціарна служба України: історія, сьогодення та перспективи розвитку у світлі міжнародних пенітенціарних стандартів та Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженої Указом Президента України від 8 листопада 2012 р. № 631 : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 28–29 березня 2013 р.). – К. : Державна пенітенціарна служба України, 2013. – С. 128–131.

3. Капустіна К. Завдання кримінально-виконавчої інспекції в Україні / К. Капустіна // Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. – 2015. – № 1. – С. 51–61.

УДК 343

НОВОСАД Ю.О.

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ЕЛЕМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПРАКТИЦІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТА ФУНКЦІЙ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

У статті визначено змістові елементи правового статусу та функцій прокуратури України та обґрунтовано її роль і місце в системі державних органів, які ведуть боротьбу зі злочинністю. Крім цього, встановлено проблемні питання та недостатньо врегульовані на правовому рівні моменти з означеної тематики, а також запропоновано науково обґрунтовані шляхи їх вирішення по суті.

Ключові слова: *проблема, елемент, реалізація, практика, статус, право, функція, прокуратура, злочинність, боротьба.*

В статье определены содержательные элементы правового статуса и функций прокуратуры Украины и обоснована их роль и место в системе государственных органов, ведущих борьбу с преступностью. Кроме этого, установлены проблемные вопросы и недостаточно урегулированные на правовом уровне моменты по этой тематике, а также предложены научно обоснованные пути их решения по существу.

Ключевые слова: *проблема, элемент, реализация, практика, статус, право, функция, прокуратура, преступность, борьба.*

In the article the substantive elements of the legal status and functions of the Prosecutor's Office of Ukraine and justified its role and place in the system of government, combating crime. In addition, the set problems and not covered by the legislative aspects of the above-mentioned issues, and proposed scientifically based their solutions on the merits.

Key words: *problem element, realization, practice, status, right, function, Prosecutor's Office, criminality, struggle.*

Вступ. Забезпечення правопорядку, дотримання прав і свобод людини є пріоритетними завданнями сучасної України на шляху інтеграції до європейського співтовариства.

Актуальність постановки цього питання у такій площині полягає у тому, що, змінивши сутність та зміст діяльності прокуратури України на законодавчому рівні, наша держава наочно зіштовхнулася з однією з найбільш небезпечних загроз сьогодення, а саме з різким збільшенням кількості вчинених злочинів, у тому числі тяжких та особливо тяжких (ч. ч. 4, 5 ст. 12 КК), а також із розбалансованістю діяльності правоохоронних органів з їх запобігання та розслідування. Так, тільки 2015 року цей ріст склав в цілому на 30 %, а в окремих випадках злочинів (крадіжки, терористичні акти та інші злочини проти основ національної безпеки; злочини у сфері надання публічних послуг та ін.) – на 50 % і більше [1]. Ще більше ці тенденції набули розмаху 2016 року [2].

Отже, існує складна практична проблема, що потребує нагального вирішення на науковому рівні, з урахуванням теоретичних розробок щодо змісту таких понять, як «правовий статус особи»; «функції державного органу», «принципи діяльності» тощо.

© НОВОСАД Ю.О. – кандидат юридичних наук, начальник управління нагляду у кримінально-му провадженні (Прокуратура Волинської області)